

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2022-26-1-129-141>

УДК 37.013.42

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-8167-352X>

Віктор Золотаренко,
ДУ «Всеукраїнський молодіжний центр»,
м. Київ

ТРЕНІНГ ДЛЯ ТРЕНЕРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

***Анотація.** У статті викладено особливості впровадження соціальної технології тренінгу для тренерів у соціальній роботі з підлітками для профілактики торгівлі людьми та досліджено вплив її впровадження на обізнаність підлітків з питань торгівлі людьми та її попередження.*

Метою статті є презентація результатів дослідження соціальної технології тренінгу для тренерів у соціальній роботі з підлітками для профілактики торгівлі людьми. Виокремлено такі завдання: дати предметний опис соціальної технології з соціальної профілактики торгівлі людьми у соціальній роботі з підлітками та дослідити впровадження соціальної технології з соціальної профілактики торгівлі людьми у соціальній роботі з підлітками та розкрити її результати.

У ході дослідження використано такі методи: теоретичні – аналіз і синтез для співставлення поглядів вчених на використовувані методи у тренінгу та порівняння шляхів здійснення соціально-профілактичного впливу; емпіричні – анкетування для збору результатів дослідження.

Дослідження базується на практиці проведення трьох тренінгів для тренерів з протидії торгівлі людьми серед підлітків. у рамках проєкту «Підвищення обізнаності вразливого населення Дніпропетровської області щодо безпечної міграції та працевлаштування». Учасниками тренінгів для тренерів виступило 48 студентів ЗВО I-II рівнів акредитації міста Дніпра віком 14-16 років.

За результатами впровадження тренінгів для тренерів, обізнаність підлітків у питаннях торгівлі людьми та її попередження збільшилась, що показує ефективність цієї соціальної технології. Результати дослідження можуть бути використані у подальшій теоретичній розробці теми протидії торгівлі людьми та у практичні діяльності фахівців з соціальної роботи.

***Ключові слова:** протидія торгівлі людьми, соціальна профілактика, тренінг для тренерів, підлітки, соціальна робота з підлітками.*

© Віктор Золотаренко, 2022

Вступ. Торгівля людьми – одна з соціальних проблем сучасності, що посягає на права людини та на цінність людського життя й свободи. Вона має тяжкі наслідки та змінює життя окремих людей, їх сімей та громад кожен день, змушуючи людей переживати травми та реабілітуватись від них.

За даними Міжнародної організації з міграції (далі – МОМ), оцінна кількість українців, що постраждали від торгівлі людьми з 1991 року, становить більше 300 000, а у період з 2019 по 2021 роки постраждало від торгівлі людьми 46 000 українців [0]. 50 % постраждалих осіб – молодь до 35 років [0]. У свою чергу, 24 % населення України належить до уразливої групи людей, що схильна погодитись на ризиковану пропозицію роботи за кордоном [0].

Проблема торгівлі людьми є об'єктом соціальної роботи, адже необхідність виявлення постраждалих від неї, їх соціального захисту, комплексна робота з попередження виникнення ситуацій торгівлі людьми та навіть боротьба зі злочином торгівлі людьми може входити у професійну діяльність фахівця з соціальної роботи та передбачати його пряме або опосередковане включення у неї.

Такий напрям соціальної роботи має свої особливості, що зумовлюється індивідуальністю кожного випадку та специфікою проблеми торгівлі людьми. Це стосується і соціальної роботи з протидії торгівлі людьми з підлітками – однією з основних груп ризику щодо потрапляння у ситуації торгівлі людьми. Особливості підліткового віку, що полягають у прагненні до самовираження, самостійності та зміні референтних груп, мають враховуватись у соціальній роботі, аби максимізувати ефективність її здійснення.

Підлітки більш схильні до опанування нових знань та навичок, активного інтересу до всього нового, незвичного, навіть небезпечного, тому у соціальній роботі з ними особливого значення набуває соціальна профілактика як інструмент попередження торгівлі людьми. Серед інструментарію соціально-профілактичної роботи слід виділити тренінгові технології як такі, що дозволяють поєднати у собі використання активних методів навчання, отримання теоретичних знань, формування навичок на практиці та групову взаємодію з поєднанням інших інтерактивних форм навчання (відеолекторій, настільна гра, кейс-метод).

Використання тренінгу має потенціал у роботі з підлітками, оскільки він дозволяє забезпечити високий рівень включення групи у процес навчання, опанувати ефективні стратегії поведінки, а також розвинути особистісні навички, зокрема комунікативність та лідерський потенціал. Така соціальна технологія відповідає запитам підліткового віку, адже дає можливість взаємодіяти з однолітками та використовувати творчий потенціал у різних тренінгових вправах, які сприяють самовираженню [0, 8].

Використання інтерактивних технологій у соціальній профілактиці, зокрема й використання тренінгу, досліджували Р. Сойчук [0], Т. Тарасова, Т. Оніщенко [0], О. Комар [0], І. Шоробура [0], у свою чергу соціально-профілактичну роботу у напрямі протидії торгівлі людьми розкрито у роботах Н. Дідика [0], Т. Спіріної та Л. Середи [0]. Проте питання опису та впровадження соціальної технології з соціальної профілактики у специфічному контексті тренінгу для тренерів у соціальній роботі з підлітками у напрямі протидії торгівлі людьми, є недостатньо розкритою, що додатково актуалізує проведене

дослідження.

Мета та завдання. *Метою статті є розгляд потенціалу реалізації соціальної технології тренінгу для тренерів у соціальній роботі з підлітками щодо профілактики торгівлі людьми. Зазначена мета обумовила постановку наступних завдань:* здійснити методичний опис тренінгу з соціальної профілактики торгівлі людьми у соціальній роботі з підлітками та експериментально перевірити специфіку й ефективність його впровадження.

Методи дослідження. Для виконання поставлених завдань було використано такі методи: *теоретичні* – аналіз і синтез для співставлення поглядів вчених на використовувані методи у тренінгу та порівняння шляхів надання соціально-профілактичного впливу; *емпіричні* – педагогічний експеримент, анкетування.

До дослідження було залучено 48 студентів ЗВО I-II рівнів акредитації міста Дніпра (Міжрегіональне вище професійне училище з поліграфії та інформаційних технологій, ПТУ № 6, Дніпровський коледж культури та мистецтв) віком від 14 до 16 років (28 дівчат та 20 хлопців), педагогічні працівники – координатори впровадження проєкту.

Результати дослідження. Вплив упровадження тренінгу на обізнаність підлітків з питання протидії торгівлі людьми визначався за результатами проведення трьох тренінгів для підлітків у рамках проєкту «Підвищення обізнаності вразливого населення Дніпропетровської області щодо безпечної міграції та працевлаштування», що реалізовувався Громадською організацією «Промінь Дніпро» та Молодіжним центром Дніпра. Тренінг під назвою «Здійснення превентивної роботи з протидії торгівлі людьми у закладах профтехосвіти» був розроблений для тренерів з питань безпечної міграції та протидії торгівлі людьми і проведення даної роботи з студентами-підлітками [0; 2; 7].

Тренерів мали ознайомити з ефективними стратегіями поведінки для протидії торгівлі людьми, навчити проводити інформаційні сесії, на яких вони мали поширювати набуті знання серед свого оточення, представленого студентами своїх закладів освіти. Даний тренінг передбачав роботу мінімум 2-х тренерів, у практиці ж до роботи було залучено трьох тренерів. Охоплені проєктом учасники тренінгу, як лідери-здобувачі освіти стали тренерами, організовуючи і впроваджуючи соціально-профілактичні заходи у своєму закладі, зокрема, інформаційні сесії з протидії торгівлі людьми.

Групи учасників експерименту визначилися відповідно до закладів, у яких вони навчались, – перша (Міжрегіональне вище професійне училище з поліграфії та

інформаційних технологій), друга (Професійно-технічне училище №6) та третя (Дніпровський коледж культури та мистецтв).

Наведена нижче характеристика задіяних в експерименті та оцінка динаміки і особливостей роботи учасників тренінгу базуються на суб'єктивному сприйнятті автора дослідження, його ж результати – на аналізі даних анкетувань, що проводились у рамках кожного тренінгу.

Роботі з аудиторією, яка складалась з учнів професійно-технічних навчальних закладів, була притаманна певна специфіка, яка проявлялась в особливостях їхньої поведінки, зокрема, вигуках, вільному поводженню під час слухання (обійми, відволікання на розмови). Проте це не мало значних негативних наслідків, адже така поведінка, вміло скерована тренером в потрібному напрямі, несподівано стала сильною стороною учасників, збільшила мотивування до відвертого обговорення та розвитку ініціативності серед учасників. У цілому, перша група на початку роботи показала досить низьку ініціативність і рівень включення, проте згодом, коли аудиторія адаптувалася до нового місця, тренера та тренінгового процесу, ці характеристики поступово підвищувались, а учасники почали використовувати свої ресурси для досягнення цілей навчання у рамках проведення вправ.

Друга група була більш ініціативною та активною, проте відзначалась демонстративною, іноді у негативному ключі, поведінкою. Ця поведінка також певним чином скеровувалася тренером і, змінюючи свою модальність, перетворювалася на демонстрацію здорової ініціативи, розвиток і реалізацію лідерства в групових справах, підкріплювала процес навчання учасників. Таку трансформацію можна вважати важливим здобутком.

Третя група учасників відзначилась легким засвоєнням матеріалу, попередньою обізнаністю у темі протидії торгівлі людьми, виваженою ініціативністю та творчим підходом до вирішення завдань. Слід відзначити, що учасниками цієї групи є студенти коледжу, а не професійно-технічного закладу.

Програма тренінгу наведена у таблиці 1. Хоча реалізація тренінгів дещо відрізнялась від попереднього плану, адже кожен тренінг мав свої особливості взаємодії з аудиторією, адже кожна група учасників відрізнялась одна від одної.

Таблиця 1

**Програма тренінгу для тренерів
«Здійснення превентивної роботи з протидії торгівлі людьми
у закладах профтехосвіти»**

День 1		День 2	
9.30-10.00	Ресстрація учасників. Вхідне анкетування	9.30-9.50	Огляд результатів першого дня.
10.00-10.40	Вступ. Мета і завдання тренінгу. Правила.	9.50-10.30	Структурні вправи у тренінгу. Методика їх проведення.
10.40-11.10	Знайомство. Очікування.	10.30-11.00	Використання методу кейс-стаді в інтерактивному навчанні.
11.10-11.40	Торгівля людьми: міфи та стереотипи. Вправа «У кожного своя думка»	11.00-11.40	Інтернет ресурси з протидії ТЛ (сайти stoptrafficking.org , 527.org.ua). Національна гаряча лінія з протидії торгівлі людьми та консультування мігрантів. Тестовий дзвінок.
11.40-12.00	Перерва на каву	11.40-12.00	Перерва на каву
12.00-13.15	Торгівля людьми: поняття, причини, масштаби, форми та етапи. Мозковий штурм, міні-лекція.	12.00-12.30	Настільні ігри як ресурс для використання в інтерактивних навчальних заходах.
13.15-14.10	Перегляд фільму «Життя на продаж». Обговорення.	12.30-12.50	Використання друкованої продукції в превентивній роботі, розповсюдження друкованих матеріалів.
14.10-14.30	Перерва на каву	12.50-13.20	Особливості проведення інформаційних заходів у навчальних закладах.
14.00-14.40	Наслідки торгівлі людьми. Робота в 3-х групах.	13.20-14.00	Підготовка до проведення інформаційного заходу.
14.40-15.40	Правила безпечного працевлаштування та подорожей. Робота в малих групах. Презентація напрацювань. Тренерська інформація	14.00-14.30	Перерва на каву
15.40-16.00	Підсумки дня. Зворотній зв'язок	14.30-15.00	Складання плану інформаційного заходу, який учасники проведуть у своїх закладах. Робота в парах та малих групах.
		15.00-15.45	Організація подальшої роботи тренерів та порядок комунікації (алгоритм дій, графік проведення заходів, супервізійна підтримка,

		інструкція для заповнення анкет).
	15.45- 16.00	Завершення тренінгу. Вихідне анкетування. Зворотній зв'язок.

Тренінг починався з представлення і заповнення вхідної анкети, яка містила інформацію щодо обізнаності про ризики торгівлі людьми серед уразливих категорій дітей та молоді в Україні (у поточному році назва та мета дослідження може змінюватись). Задля аналізу їх знань на початку тренінгу та аналізу того, як проведення тренінгу вплинуло на їх обізнаність, у кінці тренінгу учасники заповнювали вихідну анкету з аналогічними запитаннями й оцінкою корисності інформаційного заходу (тренінгу для тренерів). Отримані дані використовувалися при підведенні результатів роботи.

Далі відбувалося представлення тренерів і ознайомлення учасників з метою, завданнями та ймовірними очікуваннями від тренінгу, прийняття ними правил тренінгу через мозковий штурм. Враховуючи те, що більшість учасників були знайомі між собою до проведення тренінгу, знайомство пройшло у форматі запитань-відповідей. Учасникам ставили запитання «Яку країну Ви хотіли б відвідати та чому?», на яке кожен по черзі давав відповідь, попередньо представившись. Наступним запитанням було: «А чи Ви знаєте, що для цього потрібно?». Тренер, отримавши відповіді, наводив приклади з життя, що необхідно зробити для певної подорожі. Далі учасники озвучують свої очікування від тренінгу у форматі мозкового штурму чи створення «Дерева очікувань» [0, с. 10].

Наступним кроком є вправа «У кожного своя думка», мета якої висвітлити ключові міфи та стереотипи про проблему торгівлі людьми. Кімната розділяється на три зони: «Погоджуюсь», «Не знаю», «Не погоджуюсь». Учасникам показують і озвучують твердження, пов'язані з проблематикою торгівлі людьми, наприклад: «Від торгівлі людьми переважно страждають жінки». Учасникам пропонують переміститись у ту зону, яка відповідає їхній думці. Фактично, це умовне розділення створює шкалу «Погоджуюсь – Не погоджуюсь», а учасники обирають яке місце зайняти.

Після того, як учасники визначились зі своєю думкою, їм пропонується подискутувати на тему, відповівши на питання: «А чому Ви так думаєте?». Поділившись думками, тренери демонструють учасникам статистичні данні, які мають розвінчувати міфи та стереотипи про торгівлю людьми. Перелік тверджень з вправи «У кожного своя думка» зображений у таблиці 2.

Таблиця 2

Перелік тверджень для вправи «У кожного своя думка»

№	Твердження (міф)	Твердження (правда)
1	Торгівля людьми – це проституція	Проституція ≠ сексуальна експлуатація. 93% випадків – трудова експлуатація
2	Торгівля людьми може відбуватися в межах однієї країни	7% осіб були експлуатовані в Україні
3	В торгівлю людьми потрапляють переважно жінки	69% постраждалих – чоловіки
4	Мої друзі можуть мене продати	82% випадків вербування відбувалося через особистий контакт
5	У ситуацію торгівлі людьми частіше потрапляють неосвічені люди	88% постраждалих мають вищу або технічну освіту
6	Я можу потрапити в ситуацію торгівлі людьми	Ця проблема може торкнутися кожного, незалежно від віку, статі, освіти чи соціального статусу

Наступною частиною тренінгу є міні-лекції про поняття торгівлі людьми, її причин, масштабів, форм та етапів. Цей етап впроваджувався з використанням мозкового штурму, у рамках якого збиралися думки учасників форуму про розуміння поняття торгівлі людьми, що у супроводі тренера підводилося до повного поняття торгівлі людьми, що дозволяє розкрити ключові етапи торгівлі людьми [0, с. 98].

Далі учасники переглядали фільм «Життя на продаж» [0] та проводили обговорення фільму з реальними історіями постраждалих від торгівлі людьми та шляхами, як їх можна було попередити. Після цього учасники працювали у трьох групах над темою наслідків торгівлі людьми, питань безпечного працевлаштування та подорожей. Робота у групах полягала у групових роздумах над тим, які є «Правила безпечного працевлаштування», «Правила безпечних подорожей» та «Правила безпечного навчання» [0, с. 90]. Озвучення робіт у групах коментувалось тренерами та іншими учасниками, орієнтуючись на реальні ключові правила, які показані на сайті 527.org.ua [0].

По завершенню роботи в групах, тренінг підсумовується, відбувається зворотний зв'язок між учасниками, між тренером та учасниками. Це дозволяє систематизувати наданий матеріал, відповісти на незакриті питання та озвучити побажання на наступний день [0, с. 32].

Другий робочий день починається з оглядів результатів першого дня, після чого розпочинається лекція-бесіда, під час якої учасників знайомлять зі структурними вправами тренінгу, методикою їх проведення, з використанням запитань до аудиторії, що мають

інформаційний характер, що дає тренеру можливість управляти колективною думкою групи [0, с. 90].

Наступним етапом роботи є навчання тренерів використовувати метод кейс-стаді в наступній інформаційній роботі у своїх закладах. Кейс-стаді (метод кейсів) полягає у наданні карток з описом реального досвіду потрапляння людей у ситуації торгівлі людьми, аналізі причин їх виникнення та шляхів їх уникнення. Завершальною частиною цього етапу є обговорення й обмін думками.

Учасників необхідно ознайомити з ключовими інтернет-ресурсами з протидії торгівлі людьми – stoptrafficking.org [0]; 527.org.ua [0], де розміщена інформація, яку учасники можуть використати для власного навчання та поширення серед аудиторії (освітній курс для підкріплення та поглиблення своїх знань у сфері протидії торгівлі людьми) та національна гаряча лінія з протидії торгівлі людьми, консультування мігрантів, інформацією про правила безпечної міграції. У рамках тренінгу проводиться тестовий дзвінок на цю гарячу лінію, з метою ознайомлення з її роботою [0]. Тестовий дзвінок на Національну безкоштовну гарячу лінію з питань протидії торгівлі людьми та консультування мігрантів можна інтегрувати в етап ознайомлення учасників з настільними іграми.

Під час ознайомлення учасників з настільними іграми як ресурсом для використання в інтерактивних навчальних заходах у своїх закладах, для учасників проводилась гра «Ліза та її друзі подорожують світом» з використанням методу «акваріум» [0, с. 108], де частина учасників залучена у гру, а інша частина спостерігає і може давати коментарі; на половині гри учасники та спостерігачі змінюються ролями. Використання цього методу було зумовлене великою кількістю учасників, що не відповідає рекомендованій кількості учасників для гри [0, с. 66].

Далі відбувається ознайомлення з особливостями використання друкованої продукції в превентивній роботі, розкриваються ключові методичні та технічні особливості підготовки до проведення інформаційних заходів, особливості взаємодії з їх учасниками, використання ключових інструментів їх проведення, залучення учасників до обговорення.

Підсумовуючи, учасники у парах чи малих групах складають план інформаційного заходу для своїх закладів, який демонструється на загал. Як варіант, цей етап можна змінити і провести його у форматі міні-лекції з використанням мозкового штурму серед учасників.

Учасники третьої групи, динаміка роботи якої була швидшою, ознайомилися з таким

інструментом соціально-профілактичної діяльності, як форум-театр. Форум-театр є засобом передачі знань і навичок людей, здійснення впливу на їх поведінку, а головне – як форма профілактики проблем, що на є оптимальною для роботи з молоддю [0, с. 101].

Передостаннім етапом тренінгу для тренерів є організаційна робота з планування подальшої діяльності тренерів (учасників заходу) та налаштування порядку комунікації. Обговорюється та складається алгоритм спільних дій та графік проведення заходів, учасників ознайомлюють з правилами для заповнення анкет.

Кінцевим етапом тренінгу є вихідне анкетування, фінальне обговорення, зворотній зв'язок, обмін враженнями від тренінгу. Можливим є планування майбутньої діяльності й очікувань від неї. Після завершення тренінгу для тренерів комунікація тренерів з учасниками має супервізійний характер.

Учасники помітно змінили своє ставлення й рівень включення у процес тренінгу від етапу його початку та до завершення у бік її активізації. У цілому, зворотний зв'язок від учасників з трьох груп був позитивний, проте, у другій групі спостерігалась низька ініціативність, у той же час учасники першої і третьої груп більш активно ділились враженнями від тренінгу.

Загальна кількість правильних відповідей збільшилася майже до максимального показника, що свідчить про позитивний вплив тренінгу на розуміння того, як діяти, щоб не потрапити у ситуацію торгівлі людьми. В цілому учасники мали хороший рівень обізнаності й при вхідному анкетуванні, проте допускали помилки у тих ситуаціях, що можуть бути фатальними для потрапляння у ситуацію торгівлі людьми. Після проведення тренінгу, рівень неправильних відповідей істотно знизився і підвищився рівень правильних відповідей. Ця динаміка відповідає кожному питанню в анкеті. Результати вхідного і вихідного анкетування наведені у таблиці 3, у відсотковому значенні зазначено правильні відповіді. Частина питань виведено з таблиці.

На питання «Що з перерахованого потрібно зробити в першу чергу перед виїздом за кордон?» 41,7 % учасників відповіли правильно «Залишити вдома інформацію про те, куди саме їдете, копії паспорта, візи, угоди про навчання/роботу, своє фото»; неправильна відповідь «Зареєструвати поїздку у Міністерстві закордонних справ України» – 58,3 %. У вихідному опитуванні 85,4 % учасник відповів правильно.

Таблиця 3

Результати опитування учасників тренінгу «Здійснення превентивної роботи з протидії торгівлі людьми у закладах профтехосвіти»

№	Питання	Результати опитування	
		Вхідна анкета (%)	Вихідна анкета (%)
1	Торгівля людьми може відбуватися лише за межами України?	79,2%	91,7%
2	Яка з цих ситуацій є прикладом трудової експлуатації?	85,4%	95,8%
3	Хто може постраждати від сексуальної експлуатації?	87,5%	95,8%
4	Як Ви думаєте, чи є примусове жебрацтво формою торгівлі людьми?	58,3%	97,9%
5	На Ваше запитання про ліцензію фірми Вам відповідають, що це офіційний документ, він знаходиться в архіві, і його не будуть показувати всім підряд. Ви...	85,4%	97,9%
6	Вам пропонують підписати угоду про роботу або навчання незрозумілою мовою, запевняючи, що це стандартна форма. Ви...	97,9%	100%
7	Кому під час подорожі можна тимчасово надати свій паспорт?	75%	93,8%

Наступний блок питань пропонував оцінити якість проведеного заходу за критеріями «Важливість тематики заходу», «Обрана форма донесення інформації», «Якість роздаткових матеріалів», що набрали максимальний бал «5» – 93,8 %, 95,8 %, 95,8 % учасників відповідно до порядку вказаних питань.

Обговорення. Відтак, наше дослідження підтвердило дані дослідження Спіріної Т. П. і Середи Л. В. щодо специфіки аудиторії – «учнів професійно-технічних навчальних закладів», як такої, що може характеризуватись ускладненою соціалізацією, відхиленнями у поведінці, несформованою мотивацією навчання [0, с. 427]. Однак, кінцеві результати впровадження розробленого у рамках проєкту «Підвищення обізнаності вразливого населення Дніпропетровської області щодо безпечної міграції та працевлаштування» тренінга «Здійснення превентивної роботи з протидії торгівлі людьми у закладах профтехосвіти» засвідчили, що учнів-підлітків з негативними характеристиками поведінки можна налаштувати на позитивне сприймання корисної інформації, перетворивши їхню негативну ініціативність на демонстрацію здорової ініціативи, розвиток і реалізацію лідерства в групових справах.

Соціально-профілактична діяльність у напрямі протидії торгівлі людьми є важливою

частиною попередження цього явища у підлітковому середовищі. У свою чергу, наведена соціальна технологія тренінгу для тренерів підходить для такої роботи з підлітками, адже вона орієнтується на ключові потреби підліткового віку в активній взаємодії з однолітками та інтерактивному засвоєнню знань.

Висновки. Соціально-профілактична робота у сфері протидії торгівлі людьми з підлітками має свої особливості, зокрема такі, що спираються на особливості підліткового віку. Підлітки прагнуть до самовираження та самоствердження і реалізують себе на неформальних майданчиках соціальної взаємодії, що актуалізує важливість здійснення соціально-профілактичної роботи, адже, часто суб'єкти, що беруть участь у діяльності з протидії торгівлі людьми, представлені формальними закладами, зокрема навчальними.

Здійснення такої роботи може набувати різних форм і реалізовуватись багатьма інструментами. Наше дослідження засвідчило, що саме тренінг як соціально-профілактична технологія дозволяє не лише отримати знання, а й практично сформувати ефективні стратегії поведінки.

Результати дослідження показали, що досліджувана соціальна технологія є дієвою у контексті соціальної роботи з підлітками та спрямовується на попередження торгівлі людьми. Вона сприяє підвищенню рівня обізнаності з питань протидії торгівлі людьми, пропрацюванню ефективних стратегій поведінки, є можливістю розвинути свої лідерські якості та ораторські здібності, а також виступає інструментом подальшого поширення соціально-профілактичної роботи. Відтак, її можна рекомендувати до впровадження у роботі з підлітками.

Список використаних джерел

1. Громадська організація «Промінь Дніпро» від 15 листопада 2019 року. URL: <https://bit.ly/3d1sG5i> (дата звернення: 19.09.2022).
2. Департамент молодіжної політики та національно-патріотичного виховання ДМР від 4 листопада 2019 року. URL: <https://bit.ly/2YDFJVu> (дата звернення: 19.09.2022).
3. Дідик Н. М. Формування у майбутніх соціальних педагогів професійних умінь протидії торгівлі людьми. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна.* 2019. Вип. 27. С. 97–109.
4. Життя на продаж. *MTV EXIT* від 3 грудня 2013 року. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3yGUs-F4cE> (дата звернення: 19.09.2022).
5. Золотаренко В. О. Гра як інструмент консультативної роботи в соціальній профілактиці по запобіганню торгівлі людьми. *Суспільні науки: сучасні тенденції та фактори розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 17–18 січня 2020 року)*. Одеса: ГО «Причорноморський центр досліджень проблем суспільства», 2020. С. 62–67.
6. Комар О. А. Організація тренінгових занять для засвоєння студентами інтерактивних технологій. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія.* 2016. Вип. 2. С. 241–246.

7. Молодіжний центр Дніпра / СпівДія хаб Дніпро від 26 листопада 2019 року. URL: <https://bit.ly/2NbXKoc> (дата звернення: 19.09.2022).

Національна гаряча лінія з протидії торгівлі людьми та консультування мігрантів «527». URL: <https://www.527.org.ua/> (дата звернення: 19.09.2022).

8. Національне дослідження з питань міграції, торгівлі людьми та інших форм експлуатації. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/omnibus_survey_results_ukr.pdf (дата звернення: 23.09.2022).

9. Оніщенко Т. Є. Інтерактивні методи у навчальному процесі студентів. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Вип. 37(3), Том II (22): Тематичний випуск «Міжнародні Челтанівські психолого-педагогічні читання»*. К.: Гнозис, 2017. С. 86–93.

10. Полякова О. М. Форум-театр як технологія соціокультурної діяльності: етапи становлення в Україні. *Інноваційна педагогіка*. 2018. Вип. 5. С. 170–173.

11. Програма протидії торгівлі людьми. *Представництво міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні*. URL: <http://stoptrafficking.org/> (дата звернення: 19.09.2022).

12. Сойчук Р. Технологія проведення тренінгу з виховання національного самоствердження в учнівської молоді. *Нова педагогічна думка*. 2016. № 1. С. 96–101.

13. Спіріна Т. П. Особливості соціально-педагогічної профілактики торгівлі людьми серед учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. Вип. 4. С. 425–430.

14. Шоробура І. Тренінгові технології у закладах вищої освіти *Молодь і ринок*. 2019. Вип. 2. С. 6–12.

References

1. *Hromadska orhanizatsiia "Promin Dnipro"* [Public organization "Ray of Dnipro"]. (2019, November 19). Retrieved from <https://bit.ly/3d1sG5i>

2. *Departament molodizhnoi polityky ta natsionalno-patriotychnoho vykhovannia* [The Department of Youth Policy and National Patriotic Education of the Dnipro City Council]. (2019, November 4). Retrieved from <https://bit.ly/2YDFJVu>

3. Didyk, N. M. (2019). Formuvannia u maibutnikh sotsialnykh pedahohiv profesiinykh umin protydii torhivli liudmy [Formation of future social pedagogues' professional skills in combating human trafficking]. *Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka. Serii: Sotsialno-pedahohichna*, 27, 97-109.

4. *Zhyttia na prodazh. MTV EXIT* [Life for sale. MTV EXIT]. (2013, December, 3). Retrieved from https://www.youtube.com/watch?v=3yGUs-F_4cE

5. Zolotarenko, V. O. (2020). Hra yak instrument konsultatyvnoi roboty v sotsialnii profilaktytsi po zapobihanniu torhivli liudmy [The game as a tool of advisory work in social prevention to prevent human trafficking]. *Suspilni nauky: suchasni tendentsii ta faktory rozvytku: Conference Proceedings* (m. Odesa, Ukraina, 17–18 sichnia 2020 roku). (pp. 62–67). Odesa: HO «Prychornomorskyi tsentr doslidzhen problem suspilstva».

6. Komar, O. A. (2016). Orhanizatsiia treninhovykh zaniat dlia zasvoiennia studentamy interaktyvnykh tekhnolohii [Organization of training sessions for students' assimilation of interactive technologies]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Pedahohika ta psykhologhiia*, 2, 241–246.

7. *Molodizhnyi tsentr Dnipro / SpivDiia khab* [Dnipro Youth Centre / SpivDiia Hub Dnipro]. (2019, November 26). Retrieved from <https://bit.ly/2NbXKoc>

8. *Natsionalna hariacha liniia z protydii torhivli liudmy ta konsultuvannia mihrantiv «527»* [National study on migration, human trafficking and other forms of exploitation "527"]. Retrieved from <https://www.527.org.ua/>

9. *Natsionalne doslidzhennia z pytan mihratsii, torhivli liudmy ta inshykh form ekspluatatsii*. Retrieved from

https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/omnibus_survey_results_ukr.pdf

10. Onishchenko, T. Ye. (2017). Interaktyvni metody u navchalnomu protsesi studentiv [Interactive methods in the educational process of students]. *Humanitarnyi visnyk DVNZ «Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody»*. Vyp. 37(3), Issue II (22): *Tematychnyi vypusk «Mizhnarodni Chelpanivski psykhologo-pedahohichni chytannia»* (pp. 86–93). Kyiv: Hnozys.

11. Poliakova, O. M. (2018). Forum-teatr yak tekhnolohiia sotsiokulturnoi diialnosti: etapy stanovlennia v Ukraini [Forum-theatre as a technology of socio-cultural activity: stages of formation in Ukraine]. *Innovatsiina Pedahohika*, 5, 170–173.

Prohrama protydii torhivli liudmy. Predstavnytstvo mizhnarodnoi orhanizatsii z mihratsii (MOM) v Ukraini [Program against human trafficking. Representation of the International Organization for Migration in Ukraine]. Retrieved from <http://stoptrafficking.org/>

12. Soichuk, R. (2016). Tekhnolohiia provedennia treninhu z vykhovannia natsionalnoho samostverzhennia v uchnivskoi molodi [The technology of conducting training on the education of national self-assertion in youth]. *Nova Pedahohichna Dumka*, 1, 96–101.

13. Spirina, T. P. (2015). Osoblyvosti sotsialno-pedahohichnoi profilaktyky torhivli liudmy sered uchniv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv [Peculiarities of socio-pedagogical prevention of human trafficking among students of vocational and technical educational institutions]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, 4, 425–430.

14. Shorobura, I. (2019). Treninhovi tekhnolohii u zakladakh vyshchoi osvity [Training technologies in institutions of higher education]. *Molod i Rynok*, 2, 6–12.

Viktor Zolotareno

State Institution “All-Ukrainian Youth Center”

Kyiv

TRAINING OF TRAINERS AS A TOOL FOR SOCIAL PREVENTION OF HUMAN TRAFFICKING AMONG ADOLESCENTS

Abstract. *The article outlines the specifics of the implementation of social technology training of trainers in social work with adolescents for social prevention of human trafficking and researched the impact of implementation on the awareness of adolescents about human trafficking and prevention of human trafficking.*

The purpose of the article is to present the results of research into the social technology of training of trainers in social work with adolescents for social prevention of human trafficking. The following task is singled out: to give a substantive description of social technology for social work with adolescents and to investigate the implementation of social technology with adolescents and reveal its results.

During the research, the following methods were used: theoretical – analysis and synthesis to compare the views of scientists used in training methods and to compare the ways of providing social and preventive influence; empirical – questionnaires for collecting research results.

The study is based on the practice of conducting three trainings of trainers for combating human trafficking among adolescents in the project “Increasing the awareness of various populations of the Dnipropetrovsk oblast regarding safe migration and employment”. The participants in trainings of trainers were 48 students aged 14-16 of Dnipro I-II accreditation levels.

According to the results of the implementation of trainings of trainers, adolescents’ awareness of human trafficking and prevention of human trafficking has increased. It is shown the effectiveness of this social technology. The results of the research can be used in the further theoretical development of the topic of combating human trafficking and in the practical activities of social work specialists.

Key words: *combating human trafficking, social prevention, training of trainers, adolescents, social work with adolescents.*

Стаття надійшла до редакції 21.07.2022.
Стаття прийнята до публікації 19.09.2022